Συλλογή της Νομολογίας

ΔΙΑΤΑΞΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)

της 26ης Μαρτίου 2020*

«Προδικαστική παραπομπή – Περιβάλλον – Σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου – Οδηγία 2003/87/ΕΚ – Πρόστιμο για υπέρβαση των εκπομπών – Δεν υφίσταται λόγος απαλλαγής σε περίπτωση πραγματικής κατοχής των μη παραδοθέντων δικαιωμάτων, εκτός αν συντρέχει ανωτέρα βία – Δεν είναι δυνατή η προσαρμογή του ποσού του προστίμου – Αναλογικότητα – Άρθρα 20, 41, 47 και άρθρο 49, παράγραφος 3, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης»

Στην υπόθεση C-113/19,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Cour administrative (διοικητικό εφετείο, Λουξεμβούργο), με απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 2019, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 12 Φεβρουαρίου 2019, στο πλαίσιο της δίκης

Luxaviation SA

κατά

Ministre de l'Environnement,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Safjan, πρόεδρο τμήματος, J.-C. Bonichot (εισηγητή), πρόεδρο του πρώτου τμήματος, και C. Toader, δικαστή,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η Luxaviation SA, εκπροσωπούμενη από τους N. Bannasch και M. Zins, δικηγόρους,

– η Λουξεμβουργιανή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την D. Holderer και τον T. Uri,

– η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την M. Bulterman και τον J. Langer,

– το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, εκπροσωπούμενο από τις L. Darie και C. Ionescu Dima, καθώς και από τον A. Tamás,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

– το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκπροσωπούμενο από τις K. Michoel και A. Westerhof Löfflerová,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον J.-F. Brakeland και την A. C. Becker,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να αποφανθεί με αιτιολογημένη διάταξη σύμφωνα με το άρθρο 99 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου,

εκδίδει την ακόλουθη

Διάταξη

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 16, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/87/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Οκτωβρίου 2003, σχετικά με τη θέσπιση συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου εντός της Κοινότητας και την τροποποίηση της οδηγίας 96/61/ΕΚ του Συμβουλίου (ΕΕ 2003, L 275, σ. 32), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009 (ΕΕ 2009, L 140, σ. 63) (στο εξής: οδηγία 2003/87).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Luxaviation SA και του ministre de l'Environnement (Υπουργού Περιβάλλοντος, Λουξεμβούργο) σχετικά με την εκ μέρους της Luxaviation τήρηση των υποχρεώσεών της που αφορούν την παράδοση δικαιωμάτων εκπομπής CO_2 για το έτος 2015.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 2003/87

3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 5 έως 7 της οδηγίας 2003/87 έχουν ως εξής:

«(5) Η Κοινότητα και τα κράτη μέλη της έχουν συμφωνήσει να εκπληρώσουν τις δεσμεύσεις τους για μείωση των ανθρωπογενών εκπομπών αερίων θερμοκηπίου στα πλαίσια του πρωτοκόλλου του Κιότο από κοινού [...]. Στόχος της παρούσας οδηγίας είναι να συμβάλει, μέσω μιας εύρυθμης ευρωπαϊκής αγοράς δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου, στην αποτελεσματικότερη εκπλήρωση των δεσμεύσεων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των κρατών μελών της και να περιορίσει, κατά το δυνατόν, τις αρνητικές επιπτώσεις της στην οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση.

(6) Η απόφαση 93/389/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 24ης Ιουνίου 1993, για ένα μηχανισμό παρακολούθησης των εκπομπών CO_2 και άλλων αερίων που συμβάλλουν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου μέσα στην Κοινότητα [ΕΕ 1993, L 167, σ. 31], εγκαθίδρυσε μηχανισμό παρακολούθησης των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου και αξιολόγησης της προόδου προς την εκπλήρωση των δεσμεύσεων σχετικά με τις εν λόγω εκπομπές. Ο μηχανισμός θα βοηθήσει τα κράτη μέλη στον καθορισμό της συνολικής ποσότητας δικαιωμάτων προς κατανομή.

(7) Είναι αναγκαίες κοινοτικές διατάξεις σχετικά με την κατανομή των δικαιωμάτων από τα κράτη μέλη για να προστατευθεί η ακεραιότητα της εσωτερικής αγοράς και να αποφευχθούν στρεβλώσεις στον ανταγωνισμό.»

4 Το άρθρο 4 της οδηγίας αυτής έχει ως εξής:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε από την 1η Ιανουαρίου 2005 καμία εγκατάσταση να μην πραγματοποιεί οιαδήποτε δραστηριότητα περιλαμβανόμενη στο παράρτημα I που οδηγεί σε εκπομπές οριζόμενες σε σχέση με την εν λόγω δραστηριότητα εκτός εάν ο φορέας εκμετάλλευσης της εγκατάστασης είναι κάτοχος άδειας εκδοθείσας από αρμόδια αρχή σύμφωνα με τα άρθρα 5 και 6 […]»

5 Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας:

«Οι άδειες εκπομπής αερίων θερμοκηπίου περιέχουν τα εξής:

[…]

ε) υποχρέωση παράδοσης δικαιωμάτων, εκτός των δικαιωμάτων που έχουν εκχωρηθεί βάσει του κεφαλαίου II, ίσων με τις συνολικές εκπομπές της εγκατάστασης ανά ημερολογιακό έτος […] μέσα σε τέσσερις μήνες από τη λήξη του εν λόγω έτους.»

6 Το άρθρο 11, παράγραφος 2, της ίδιας οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Έως τις 28 Φεβρουαρίου κάθε χρόνο, οι αρμόδιες αρχές εκχωρούν την ποσότητα δικαιωμάτων που πρόκειται να κατανεμηθούν για το εκάστοτε έτος […]»

7 Το άρθρο 12 της οδηγίας 2003/87, το οποίο αφορά τη μεταβίβαση, την παράδοση και την ακύρωση των δικαιωμάτων, ορίζει στην παράγραφο 3 τα εξής:

«[…] Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, το αργότερο στις 30 Απριλίου κάθε έτους, ο φορέας εκμετάλλευσης κάθε εγκατάστασης να παραδίδει αριθμό δικαιωμάτων, εκτός των δικαιωμάτων που έχουν εκχωρηθεί δυνάμει του κεφαλαίου II, που αντιστοιχεί στις συνολικές εκπομπές από την εν λόγω εγκατάσταση κατά τη διάρκεια του προηγούμενου ημερολογιακού έτους, […] και στη συνέχεια τα εν λόγω δικαιώματα να ακυρώνονται. […]»

8 Ως κύρωση για την παράβαση της υποχρεώσεως αυτής, πέραν της προβλεπόμενης στην παράγραφο 2 του άρθρου 16 της οδηγίας 2003/87 δημοσιεύσεως των ονομάτων των φορέων εκμετάλλευσης που διέπραξαν την παράβαση, επιβάλλεται πρόστιμο το οποίο προβλέπεται στην παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου, η οποία έχει ως εξής:

«Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι κάθε φορέας εκμετάλλευσης και φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών που δεν παραδίδει έως τις 30 Απριλίου κάθε έτους επαρκή δικαιώματα για την κάλυψη των εκπομπών κατά τη διάρκεια του προηγούμενου έτους υπόκειται στην καταβολή προστίμου για υπέρβαση εκπομπών. Το πρόστιμο ανέρχεται σε 100 ευρώ για κάθε τόνο εκπομπών ισοδυνάμου διοξειδίου του άνθρακα για τον οποίο ο φορέας δεν παρέδωσε δικαιώματα. Η καταβολή του προστίμου δεν απαλλάσσει τον φορέα από την υποχρέωση να παραδώσει, κατά την επιστροφή δικαιωμάτων για το επόμενο ημερολογιακό έτος, δικαιώματα για ποσότητες εκπομπών ίσες με τις καθ' υπέρβαση εκπομπές.»

9 Κατά το άρθρο 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/87:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τους κανόνες για τις κυρώσεις που επιβάλλονται σε περιπτώσεις παραβίασης των εθνικών διατάξεων οι οποίες θεσπίζονται βάσει της παρούσας οδηγίας, και λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για να διασφαλίσουν την εφαρμογή τους. Οι κυρώσεις πρέπει να είναι αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές. […]»

Ο κανονισμός (ΕΕ) 389/2013

10 Το άρθρο 67 του κανονισμού (ΕΕ) 389/2013 της Επιτροπής, της 2ας Μαΐου 2013, για τη σύσταση ενωσιακού μητρώου δυνάμει της οδηγίας 2003/87 και των αποφάσεων αριθ. 280/2004/ΕΚ και αριθ. 406/2009/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και για την κατάργηση των κανονισμών (ΕΕ) αριθ. 920/2010 και (ΕΕ) αριθ. 1193/2011 της Επιτροπής (ΕΕ 2013, L 122, σ. 1), ορίζει στις παραγράφους 1 και 2 τα εξής:

«1. Οι φορείς εκμετάλλευσης ή φορείς εκμετάλλευσης αεροσκαφών παραδίδουν δικαιώματα εκπομπής, προτείνοντας στο ενωσιακό μητρώο:

α) τη μεταφορά συγκεκριμένου αριθμού δικαιωμάτων που έχουν δημιουργηθεί για συμμόρφωση κατά την ίδια περίοδο εμπορίας, από τον οικείο λογαριασμό χαρτοφυλακίου φορέα εκμετάλλευσης ή χαρτοφυλακίου φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών στον ενωσιακό λογαριασμό διαγραφής δικαιωμάτων·

β) την καταχώριση του αριθμού και του τύπου των μεταφερθέντων δικαιωμάτων εκπομπής ως παραδοθέντων έναντι των εκπομπών της εγκατάστασης του φορέα εκμετάλλευσης ή των εκπομπών του φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών κατά την τρέχουσα περίοδο.

2. Δικαιώματα του κλάδου των αερομεταφορών επιτρέπεται να παραδίδονται μόνον από φορείς εκμετάλλευσης αεροσκαφών.»

Το λουξεμβουργιανό δίκαιο

11 Η οδηγία 2003/87 μεταφέρθηκε στο λουξεμβουργιανό δίκαιο με τον loi du 23 décembre 2004, établissant un système d'échange de quotas d'émission de gaz à effet de serre (νόμο της 23ης Δεκεμβρίου 2004, για τη θέσπιση συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου) […] (*Mémorial* A 2004, σ. 3792).

12 Το άρθρο 13 του νόμου αυτού, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο εκδόσεως της επίμαχης στην κύρια δίκη υπουργικής αποφάσεως της 31ης Οκτωβρίου 2016 (*Mémorial* A 2012, σ. 4410) (στο εξής: νόμος της 23ης Δεκεμβρίου 2004), ορίζει στην παράγραφο 2bis τα εξής:

«Ο υπουργός μεριμνά ώστε, το αργότερο στις 30 Απριλίου κάθε έτους, κάθε φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών να παραδίδει τον αριθμό δικαιωμάτων που αντιστοιχεί στις εξακριβωθείσες σύμφωνα με το άρθρο 16 συνολικές εκπομπές κατά τη διάρκεια του προηγούμενου ημερολογιακού έτους από αεροπορικές δραστηριότητες του παραρτήματος Ι τις οποίες άσκησε ο συγκεκριμένος φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών. Τα δικαιώματα που παραδίδονται ακυρώνονται στη συνέχεια από τον υπουργό.»

13 Το άρθρο 15 του νόμου αυτού έχει ως εξής:

«Κάθε φορέας εκμετάλλευσης μιας εγκατάστασης ή φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών παρακολουθεί και υποβάλλει στον υπουργό έκθεση περί των εκπομπών της εν λόγω εγκατάστασης ή, από την 1η Ιανουαρίου 2010, των αεροσκαφών που εκμεταλλεύεται, κατά τη διάρκεια κάθε ημερολογιακού έτους, μετά το τέλος του εκάστοτε έτους, σύμφωνα με τον ως άνω κανονισμό (ΕΕ) 601/2012.»

14 Κατά το άρθρο 20, παράγραφοι 3 και 7, του ίδιου νόμου:

«3. Κάθε φορέας εκμετάλλευσης ή φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών που δεν παραδίδει, έως τις 30 Απριλίου κάθε έτους, επαρκή δικαιώματα για την κάλυψη των εκπομπών της εκμετάλλευσής του κατά τη διάρκεια του προηγούμενου έτους υπόκειται στην καταβολή προστίμου για υπέρβαση εκπομπών. Το πρόστιμο ανέρχεται σε 100 ευρώ για κάθε τόνο εκπομπών ισοδυνάμου διοξειδίου του άνθρακα για τον οποίο ο φορέας δεν παρέδωσε δικαιώματα. Η καταβολή του προστίμου δεν απαλλάσσει τον φορέα από την υποχρέωση να παραδώσει, κατά την επιστροφή δικαιωμάτων για το επόμενο ημερολογιακό έτος, δικαιώματα για ποσότητες εκπομπών ίσες με τις καθ' υπέρβαση εκπομπές.

[…]

7. Με την επιφύλαξη των προηγούμενων διατάξεων, τα ονόματα των φορέων εκμετάλλευσης και φορέων εκμετάλλευσης αεροσκαφών που έχουν παραβιάσει απαιτήσεις για την παράδοση επαρκών δικαιωμάτων, δυνάμει του άρθρου 13, παράγραφος 2bis ή 3, δημοσιεύονται».

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

15 Η Luxaviation ανήκει σε όμιλο αεροπορικών μεταφορών που δηλώνει ότι διαθέτει στόλο 260 αεροσκαφών και απασχολεί περίπου 1 700 άτομα. Άρχισε να ασκεί τις δραστηριότητές της το 2013 και συμμετέχει έκτοτε στο σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου με τον αναγνωριστικό αριθμό 234154. Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι παρέδωσε ορθώς τα δικαιώματά της εκπομπής αερίων θερμοκηπίου για τα έτη 2013 και 2014 και ότι η παρούσα υπόθεση αφορά το έτος 2015.

16 Η Luxaviation συνέταξε την έκθεση εκπομπών αερίου θερμοκηπίου για το εν λόγω έτος στις 5 Φεβρουαρίου 2016.

17 Στις 30 Μαρτίου του ίδιου έτους, της κοινοποιήθηκε ηλεκτρονικώς ο έλεγχος της εκθέσεως αυτής από τη διεύθυνση «CLIMA-EU-ETS-REGISTRY-PROD@ec.europa.eu» ως εξής:

«Subject: Emissions approved

The emissions entered for:

23415 (Monitoring Plan for Annual Emissions)

Year(s) 2015

... have been VERIFIED».

18 Η Luxaviation δηλώνει ότι στις 19 Απριλίου 2016 καταχώρισε τα δικαιώματα στο λουξεμβουργιανό μητρώο, πριν από τη μεταβίβασή τους, αφότου είχε διενεργήσει τους απαιτούμενους ελέγχους. Την ίδια ημέρα πραγματοποίησε τις απαιτούμενες πληρωμές και αποδέσμευσε τα σχετικά πιστοποιητικά στον ευρωπαϊκό λογαριασμό EU-100-5023942.

19 Η Luxaviation υποστηρίζει ότι ήταν, ως εκ τούτου, βέβαιη ότι είχε ολοκληρώσει τη διαδικασία παραδόσεως των δικαιωμάτων που αντιστοιχούσαν στις εκπομπές του έτους 2015, η δε βεβαιότητά της αυτή ενισχύθηκε από τη λήψη, στις 19 Απριλίου 2016, μηνύματος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου αποσταλέντος από τη διεύθυνση «CLIMA-EU-ETS-REGISTRY-PROD@ec.europa.eu», το οποίο είχε ως εξής:

«The transaction EU341482 of type 10-00 Internal Transfer between:

EU-100-5023709

And:

EU-100-5023942

Involving:

Unit Type: Aviation, Unit Amount: 6428

...has ended with a status Completed».

20 Εντούτοις, όπως επιβεβαιώνει, χωρίς να αντικρουστεί, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τις γραπτές παρατηρήσεις της, η εν λόγω ηλεκτρονική επιβεβαίωση ολοκληρώσεως αφορούσε, στην πραγματικότητα, απόκτηση δικαιωμάτων σλοβενικής εταιρίας από την Luxaviation και όχι τη μεταβίβαση δικαιωμάτων στο μητρώο της Ένωσης.

21 Με επιστολή της 27ης Ιουνίου 2016, ο Υπουργός Περιβάλλοντος επισήμανε στη Luxaviation ότι δεν είχε προβεί στην απαιτούμενη παράδοση εντός των ταχθεισών προθεσμιών, ήτοι πριν από τις 30 Απριλίου του ίδιου έτους, την κάλεσε να διατυπώσει τυχόν παρατηρήσεις της και επισύναψε σχέδιο αποφάσεως στο οποίο αναγράφονταν ο αριθμός των φερόμενων ως μη παραδοθέντων για το έτος 2015 δικαιωμάτων εκπομπής και το ποσό του επιβαλλόμενου για τον λόγο αυτόν προστίμου.

22 Απαντώντας, η Luxaviation υποστήριξε ότι πληροφορήθηκε για πρώτη φορά την εν λόγω καθυστέρηση από την επιστολή του Υπουργού Περιβάλλοντος. Αρνήθηκε την εκ προθέσεως παράβαση των υποχρεώσεών της και προέβαλε «παράλειψη ενός εκ των υπαλλήλων της ή δυσλειτουργία του συστήματος πληροφορικής». Δήλωσε ότι είχε στηριχθεί στο μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου της 19ης Απριλίου 2016 και ότι έκτοτε είχε την ακλόνητη πεποίθηση ότι η διαδικασία παραδόσεως είχε ολοκληρωθεί προσηκόντως. Προσέθεσε δε ότι, εν πάση περιπτώσει, δεν έβλαψε το περιβάλλον.

23 Με απόφαση της 31ης Οκτωβρίου 2016, ο Υπουργός Περιβάλλοντος επέβαλε στη Luxaviation πρόστιμο ύψους 100 ευρώ για κάθε δικαίωμα που δεν είχε παραδοθεί εντός της νόμιμης προθεσμίας, ήτοι ποσό 642 800 ευρώ, το οποίο έπρεπε να καταβληθεί πριν από τις 30 Νοεμβρίου 2016. Η ίδια απόφαση διατάσσει τη δημοσίευση της επωνυμίας της Luxaviation στον ιστότοπο της αρμόδιας για το περιβάλλον διοικητικής αρχής.

24 Η Luxaviation άσκησε προσφυγή κατά της αποφάσεως αυτής στις 29 Νοεμβρίου 2016 ενώπιον του tribunal administratif (διοικητικού πρωτοδικείου, Λουξεμβούργο), η οποία απορρίφθηκε με απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2018, στη συνέχεια δε άσκησε έφεση ενώπιον του Cour administrative (διοικητικού εφετείου, Λουξεμβούργο) στις 6 Απριλίου 2018.

25 Ενώπιον του δικαστηρίου αυτού, η Luxaviation υποστηρίζει, μεταξύ άλλων, ότι της δημιουργήθηκε καλόπιστα η πεποίθηση ότι είχε ολοκληρώσει τη διαδικασία παραδόσεως. Περαιτέρω προβάλλει ότι το πρόστιμο απειλεί την οικονομική της επιβίωση.

26 Επικαλείται επίσης παραβίαση των αρχών της ισότητας και του ελεύθερου ανταγωνισμού, διότι οι Γάλλοι φορείς εκμετάλλευσης επωφελούνται της συνδρομής των αρμόδιων εθνικών αρχών κατά την εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους παραδόσεως.

27 Τέλος, εγείρει το ζήτημα αν το κατ' αποκοπήν πρόστιμο συνάδει με την αρχή της αναλογικότητας. Κατά την άποψή της, η απουσία στο λουξεμβουργιανό δίκαιο μηχανισμών ειδοποιήσεων, υπομνήσεων και πρόωρης παραδόσεως αντιβαίνει στην αρχή της αναλογικότητας, στο μέτρο που οι αρχές του Λουξεμβούργου δεν έχουν προβλέψει κάποιο ενδιάμεσο στάδιο για την υποστήριξη των φορέων εκμετάλλευσης κατά την εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους, και η κατ' αποκοπήν κύρωση εφαρμόζεται με τρόπο «αυτόματο, άμεσο και χωρίς να εξετάζονται οι εκάστοτε περιστάσεις» στις οποίες οφείλεται η μη παράδοση των δικαιωμάτων.

28 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Cour administrative αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 12, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/87, το οποίο ορίζει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να μεριμνούν για την εκ μέρους των φορέων εκμεταλλεύσεώς τους παράδοση των εκχωρηθέντων δικαιωμάτων, σε συνδυασμό με το άρθρο 41 του [Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης)] το οποίο κατοχυρώνει την αρχή της χρηστής διοικήσεως, την έννοια ότι επιβάλλει στην αρμόδια εθνική αρχή την υποχρέωση να παρακολουθεί εξατομικευμένα τις υποχρεώσεις παραδόσεως, πριν από την καταληκτική ημερομηνία της 30ής Απριλίου του οικείου έτους, όταν αυτή η ίδια διοικητική αρχή είναι αρμόδια για την εποπτεία μικρού αριθμού επιχειρήσεων, εν προκειμένω 25 φορέων εκμετάλλευσης σε εθνικό επίπεδο;

2) α) Πρέπει να θεωρηθεί ότι μια διαδικασία παραδόσεως δικαιωμάτων που δεν έχει ολοκληρωθεί, όπως η προκείμενη, κατά την οποία ο φορέας εκμετάλλευσης βασίστηκε στη λήψη ηλεκτρονικής επιβεβαιώσεως πιστοποιούσας την ολοκλήρωση της διαδικασίας μεταβιβάσεως, μπορεί να δημιουργήσει ευλόγως στον καλόπιστο φορέα εκμετάλλευσης δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στο γεγονός ότι έχει ολοκληρώσει τη διαδικασία παραδόσεως που προβλέπεται στο άρθρο 6, παράγραφος 2, στοιχείο ε', της οδηγίας 2003/87;

β) Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που θα δοθεί στο δεύτερο ερώτημα, μπορεί να θεωρηθεί ότι η εμπιστοσύνη αυτή του καλόπιστου φορέα εκμετάλλευσης δικαιολογείται κατά μείζονα λόγο όταν, κατά την προηγούμενη διαδικασία παραδόσεως, η εθνική διοικητική αρχή είχε επικοινωνήσει αυτοβούλως με τον φορέα για να του υπενθυμίσει, λίγες ημέρες πριν από την παρέλευση των προθεσμιών του άρθρου 6, παράγραφος 2, στοιχείο ε', της οδηγίας 2003/87, ότι η διαδικασία παραδόσεως των δικαιωμάτων δεν είχε ακόμη ολοκληρωθεί, με αποτέλεσμα ο φορέας αυτός να μπορεί ευλόγως να υποθέσει ότι έχει συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις παραδόσεως που υπέχει για το τρέχον έτος ελλείψει απευθείας επικοινωνίας της ίδιας αυτής διοικητικής αρχής κατά το έτος που ακολούθησε;

γ) Υπό το πρίσμα των απαντήσεων που θα δοθούν στα δύο προηγούμενα ερωτήματα, είτε αυτά εξεταστούν μεμονωμένα είτε από κοινού, έχει η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης την έννοια ότι συνιστά περίπτωση ανωτέρας βίας η οποία απαλλάσσει εν μέρει ή εξ ολοκλήρου τον καλόπιστο φορέα εκμετάλλευσης από την κύρωση που προβλέπεται στο άρθρο 16, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/87;

3) α) Αντιτίθεται το άρθρο 49, παράγραφος 3, του Χάρτη, το οποίο κατοχυρώνει την αρχή της αναλογικότητας, στον κατ' αποκοπήν καθορισμό του προστίμου το οποίο επιβάλλεται λόγω μη παραδόσεως των δικαιωμάτων εκπομπής και προβλέπεται στο άρθρο 16, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/87, όταν η διάταξη αυτή δεν καθιστά δυνατή την επιβολή κυρώσεως ανάλογης με την παράβαση που διαπράχθηκε από τον φορέα εκμετάλλευσης;

β) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα, έχουν η αρχή της ισότητας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 του Χάρτη, [καθώς και] η γενική αρχή της καλής πίστεως και η αρχή "fraus omnia corrumpit" την έννοια ότι δεν επιτρέπουν, όσον αφορά την κατ'

αποκοπήν κύρωση που επιβάλλεται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 16, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/87, στην οποία προστίθεται αυτοδικαίως η προβλεπόμενη στο άρθρο 20, παράγραφος 7, [του νόμου της 23ης Δεκεμβρίου 2004] δημοσίευση, να επιφυλάσσεται, στον καλόπιστο φορέα που είναι απλώς αμελής, αλλά έχει την πεποίθηση ότι εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις του παραδόσεως των δικαιωμάτων εκπομπής κατά την καταληκτική ημερομηνία της 30ής Απριλίου του οικείου έτους, η ίδια μεταχείριση με εκείνη που επιφυλάσσεται σε φορέα εκμετάλλευσης ο οποίος ενήργησε δολίως;

γ) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα, είναι η επιβολή της κατ' αποκοπήν κυρώσεως χωρίς δυνατότητα προσαρμογής της από τον εθνικό δικαστή, πλην των περιπτώσεων ανωτέρας βίας, [καθώς και] η αυτοδίκαιη κύρωση της δημοσιεύσεως, σύμφωνη με το άρθρο 47 του Χάρτη, το οποίο κατοχυρώνει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής;

δ) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα, μήπως η επικύρωση μιας κατ' αποκοπήν χρηματικής ποινής που έχει οριστεί βάσει της ούτως εκφραζόμενης βουλήσεως του Ευρωπαίου νομοθέτη, [καθώς και] η αυτοδίκαιη κύρωση της δημοσιεύσεως, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η αρχή της αναλογικότητας, παρά μόνο στην αυστηρά οριζόμενη περίπτωση ανωτέρας βίας, οδηγεί σε υποχώρηση του εθνικού δικαστή έναντι της εικαζόμενης βουλήσεως του Ευρωπαίου νομοθέτη και σε αδικαιολόγητη απουσία δικαστικού ελέγχου υπό το πρίσμα των άρθρων 47 και 49, παράγραφος 3, του Χάρτη;

ε) Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που θα δοθεί στο προηγούμενο ερώτημα, μήπως η απουσία δικαστικού ελέγχου από τον εθνικό δικαστή, όσον αφορά την κατ' αποκοπήν κύρωση που προβλέπεται στο άρθρο 16, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/87, [καθώς και] την αυτοδίκαιη κύρωση της δημοσιεύσεως που προβλέπεται [στο] άρθρο 20, παράγραφος 7, [του νόμου της 23ης Δεκεμβρίου 2004], οδηγεί σε ρήξη του κατ' ουσίαν εποικοδομητικού διαλόγου μεταξύ του [Δικαστηρίου] και των εθνικών ανώτατων δικαστηρίων εξαιτίας μιας προκαθορισμένης και αποδεκτής από το [Δικαστήριο] λύσεως, πλην της αυστηρά οριζόμενης περιπτώσεως ανωτέρας βίας, στερώντας από το εθνικό ανώτατο δικαστήριο τη δυνατότητα αποτελεσματικού διαλόγου, καθόσον δεν του απομένει παρά να επιβεβαιώσει την κύρωση αφ' ης στιγμής διαπιστώσει ότι δεν συντρέχει εν προκειμένω περίπτωση ανωτέρας βίας;

4) Λαμβανομένων υπόψη των απαντήσεων που θα δοθούν στα προηγούμενα ερωτήματα, μπορεί να θεωρηθεί ότι η έννοια της ανωτέρας βίας περιλαμβάνει υποκειμενικές δυσχέρειες του καλόπιστου φορέα εκμετάλλευσης, όταν η καταβολή του ποσού της κατ' αποκοπήν κυρώσεως που προβλέπεται στο άρθρο 16, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/87, [καθώς και] η αυτοδίκαιη κύρωση της δημοσιεύσεως που προβλέπεται [στο] άρθρο 20, παράγραφος 7, [του νόμου της 23ης Δεκεμβρίου 2004], συνιστούν σημαντικό οικονομικό κίνδυνο και σημαντική πιστωτική ζημία που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην απόλυση υπαλλήλων του ή ακόμη και στην πτώχευσή του;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

29 Δυνάμει του άρθρου 99 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, όταν η απάντηση στο ερώτημα που υποβάλλεται με αίτηση προδικαστικής αποφάσεως μπορεί να συναχθεί σαφώς από τη νομολογία ή όταν δεν υπάρχει καμία εύλογη αμφιβολία ως προς την απάντηση που προσήκει στο υποβληθέν με αίτηση προδικαστικής αποφάσεως ερώτημα, το Δικαστήριο, κατόπιν προτάσεως του εισηγητή δικαστή και αφού ακούσει τον γενικό εισαγγελέα, μπορεί να αποφανθεί οποτεδήποτε με αιτιολογημένη διάταξη.

30 Το άρθρο αυτό πρέπει να εφαρμοστεί στην υπό κρίση υπόθεση.

31 Πρέπει, κατ' αρχάς, να υπομνησθεί η ερμηνεία στην οποία το Δικαστήριο προέβη με την απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2013, Billerud Karlsborg και Billerud Skärblacka (C-203/12, στο εξής: απόφαση Billerud, EU:C:2013:664).

32 Το Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 32 της αποφάσεως αυτής, ότι το άρθρο 16, παράγραφοι 3 και 4, της οδηγίας 2003/87 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται στη μη επιβολή του προστίμου που προβλέπει η διάταξη αυτή για καθ' υπέρβαση εκπομπές στον φορέα εκμετάλλευσης ο οποίος δεν παρέδωσε το αργότερο στις 30 Απριλίου του τρέχοντος έτους τα δικαιώματα ισοδυνάμου διοξειδίου του άνθρακα που αντιστοιχούν στις εκπομπές του προηγούμενου έτους, μολονότι διαθέτει κατά την ημερομηνία αυτή επαρκή αριθμό δικαιωμάτων. Η ερμηνεία αυτή θεμελιώνεται, μεταξύ άλλων, στο γεγονός ότι η υποχρέωση που επιβάλλει η οδηγία 2003/87 δεν πρέπει να θεωρείται απλή υποχρέωση κατοχής των δικαιωμάτων που καλύπτουν τις εκπομπές του προηγούμενου έτους στις 30 Απριλίου του τρέχοντος έτους, αλλά υποχρέωση παραδόσεως των εν λόγω δικαιωμάτων έως τις 30 Απριλίου, προκειμένου να ακυρωθούν στο μητρώο της Ένωσης που αποσκοπεί στη διασφάλιση επακριβούς καταγραφής των δικαιωμάτων (απόφαση Billerud, σκέψη 30), δεδομένου ότι η γενική οικονομία της οδηγίας 2003/87 στηρίζεται στην επακριβή καταγραφή της εκχωρήσεως, της κατοχής, της μεταβιβάσεως και της ακυρώσεως των δικαιωμάτων, η οποία επιβάλλει τη δημιουργία ενός τυποποιημένου συστήματος μητρώων μέσω χωριστού κανονισμού της Επιτροπής (απόφαση Billerud, σκέψη 27).

33 Λαμβανομένων υπόψη των ιδιαιτεροτήτων αυτών, το Δικαστήριο έκρινε ότι το κατ' αποκοπήν πρόστιμο που προβλέπει η οδηγία 2003/87 για τις καθ' υπέρβαση εκπομπές δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι αντίθετο προς την αρχή της αναλογικότητας, καθόσον το ύψος του δεν συνοδεύεται από καμία δυνατότητα προσαρμογής από το εθνικό δικαστήριο. Συγκεκριμένα, σε ένα πλαίσιο επείγουσας αντιμετωπίσεως σοβαρών περιβαλλοντικών προβλημάτων, η υποχρέωση παραδόσεως που προβλέπει το άρθρο 12, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/87 και το κατ' αποκοπήν πρόστιμο που επιβάλλεται ως κύρωση σύμφωνα με το άρθρο 16, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής θεωρήθηκαν αναγκαία από τον νομοθέτη της Ένωσης, κατά την επιδίωξη του σκοπού της θεσπίσεως ενός αποτελεσματικού συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων ισοδυνάμου διοξειδίου του άνθρακα, για να αποφευχθεί το ενδεχόμενο ορισμένοι φορείς εκμετάλλευσης ή μεσάζοντες της αγοράς να αποπειραθούν να καταστρατηγήσουν ή να χειραγωγήσουν το σύστημα χειριζόμενοι καταχρηστικά τις τιμές, τις ποσότητες, τις προθεσμίες ή τα πολύπλοκα χρηματοοικονομικά προϊόντα των οποίων τη δημιουργία προκαλεί κάθε αγορά. Περαιτέρω, από την οδηγία 2003/87 προκύπτει ότι οι φορείς εκμετάλλευσης διαθέτουν χρονικό διάστημα τεσσάρων μηνών για να μπορέσουν να παραδώσουν τα δικαιώματα που αντιστοιχούν στο προηγούμενο έτος, και επομένως τους καταλείπεται μια εύλογη προθεσμία προκειμένου να συμμορφωθούν με την υποχρέωσή τους προς παράδοση (απόφαση Billerud, σκέψεις 38 έως 40).

34 Τα ερωτήματα που υποβλήθηκαν στην υπό κρίση υπόθεση πρέπει να εξεταστούν με γνώμονα τη νομολογία αυτή.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

35 Με το τρίτο ερώτημά του, το οποίο πρέπει να εξεταστεί πρώτο, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν τα άρθρα 20 και 47, καθώς και το άρθρο 49, παράγραφος 3, του Χάρτη έχουν την έννοια ότι δεν επιτρέπουν να μην παρέχεται στον εθνικό δικαστή καμία δυνατότητα προσαρμογής του κατ' αποκοπήν προστίμου που προβλέπεται στο άρθρο 16, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/87.

36 Όσον αφορά, κατ' αρχάς, το άρθρο 20 του Χάρτη, υπενθυμίζεται ότι η ισότητα έναντι του νόμου, την οποία κατοχυρώνει, αποτελεί γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, η οποία επιτάσσει να μην επιφυλάσσεται σε όμοιες καταστάσεις διαφορετική μεταχείριση ούτε σε διαφορετικές καταστάσεις όμοια μεταχείριση, εκτός αν η διαφοροποίηση δικαιολογείται αντικειμενικώς (πρβλ. απόφαση της 11ης Μαρτίου 2006, Franz Egenberger, C-313/04, EU:C:2006:454, σκέψη 33).

37 Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η διαφορετική μεταχείριση δικαιολογείται εφόσον στηρίζεται σε αντικειμενικό και εύλογο κριτήριο, δηλαδή εφόσον σχετίζεται με τον νομίμως επιδιωκόμενο από την επίμαχη νομοθεσία σκοπό, η δε διαφορά αυτή είναι ανάλογη προς τον σκοπό που επιδιώκεται με την οικεία μεταχείριση (απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 2008, Arcelor Atlantique et Lorraine κ.λπ., C-127/07, EU:C:2008:728, σκέψη 47).

38 Όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 33 της παρούσας διατάξεως, το άρθρο 16, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/87 εισάγει μια διάκριση –αντικειμενική και εύλογη υπό το πρίσμα του σκοπού που συνίσταται στη θέσπιση ενός κοινού αποτελεσματικού συστήματος δικαιωμάτων– μεταξύ, αφενός, των φορέων εκμετάλλευσης που έχουν εκπληρώσει την αφορώσα την παράδοση υποχρέωσή τους και, αφετέρου, εκείνων που δεν έχουν εκπληρώσει την υποχρέωση αυτή.

39 Επομένως, η παροχή στον εθνικό δικαστή της δυνατότητας να προσαρμόσει το ποσό του προστίμου που επιβάλλεται στους φορείς της δεύτερης αυτής κατηγορίας, και, ως εκ τούτου, να μεταχειριστεί διαφορετικά τους φορείς εκμετάλλευσης που βρίσκονται αντικειμενικώς στην ίδια κατάσταση μη τηρήσεως της υποχρέωσης παραδόσεως, όχι μόνον ουδόλως απορρέει από την αρχή της ισότητας έναντι του νόμου, αλλά και απάδει προς αυτήν.

40 Όσον αφορά, περαιτέρω, το άρθρο 47 του Χάρτη και εφόσον το σκεπτικό του αιτούντος δικαστηρίου ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι στη διάταξη αυτή του Χάρτη θα μπορούσε να θεμελιωθεί αμφισβήτηση του κύρους της οδηγίας 2003/87, με το επιχείρημα ότι η οδηγία εμποδίζει την εκ μέρους των ενδιαφερομένων αμφισβήτηση του ύψους του προστίμου που τους επιβλήθηκε, πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο αποφάνθηκε επί του ζητήματος αυτού με την απόφαση Billerud και, στη συνέχεια, με τη διάταξη της 17ης Δεκεμβρίου 2015, Bitter (C-580/14, EU:C:2015:835), και έκρινε ότι το σύστημα κυρώσεων του άρθρου 16 της οδηγίας αυτής δεν είναι αντίθετο προς την αρχή της αναλογικότητας.

41 Όσον αφορά, τέλος, το άρθρο 49, παράγραφος 3, του Χάρτη, κατά το οποίο η αυστηρότητα της ποινής δεν πρέπει να είναι δυσανάλογη προς το αδίκημα, αρκεί και επί του ζητήματος αυτού να γίνει παραπομπή, εν πάση περιπτώσει, στην εκτίμηση περί αναλογικότητας στην οποία προέβη το Δικαστήριο με την απόφαση Billerud.

42 Επομένως, στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 20 και 47, καθώς και το άρθρο 49, παράγραφος 3, του Χάρτη έχουν την έννοια ότι δεν αντιτίθενται στη μη παροχή της δυνατότητας προσαρμογής από τον εθνικό δικαστή του κατ' αποκοπήν προστίμου που προβλέπει το άρθρο 16, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/87.

Επί του πρώτου ερωτήματος

43 Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 41 του Χάρτη έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει να συνιστά απλώς ευχέρεια των κρατών μελών, και όχι υποχρέωσή τους, η θέσπιση μηχανισμών ειδοποιήσεων, υπομνήσεων και πρόωρης παραδόσεως, που παρέχουν στους καλόπιστους φορείς τη δυνατότητα να είναι απολύτως ενημερωμένοι σχετικά με την αφορώσα την παράδοση υποχρέωσή τους και να μη διατρέχουν έτσι κανέναν κίνδυνο προστίμου βάσει του άρθρου 16, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/87.

44 Υπενθυμίζεται, κατ' αρχάς, ότι το άρθρο 41 του Χάρτη, το οποίο φέρει τον τίτλο «Δικαίωμα χρηστής διοίκησης», ορίζει στην παράγραφο 1 ότι κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα σε αμερόληπτη, δίκαιη και εντός ευλόγου προθεσμίας εξέταση των υποθέσεών του από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και οργανισμούς της Ένωσης.

45 Από το γράμμα του εν λόγω άρθρου προκύπτει σαφώς ότι αυτό δεν απευθύνεται στα κράτη μέλη, αλλά μόνο στα θεσμικά και λοιπά όργανα και οργανισμούς της Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011, Cicala, C-482/10, EU:C:2011:868, σκέψη 28).

46 Επομένως, φορέας εκμετάλλευσης στον οποίο επιβάλλεται πρόστιμο του άρθρου 16, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/87 δεν μπορεί, εν πάση περιπτώσει, να επικαλεστεί, βάσει του άρθρου 41, παράγραφος 2, του Χάρτη, δικαίωμα συνδρομής στις διοικητικές ενέργειες στις οποίες προβαίνει ενόψει της ετήσιας παραδόσεως δικαιωμάτων (πρβλ. απόφαση της 17ης Ιουλίου 2014, YS κ.λπ., C-141/12 και C-372/12, EU:C:2014:2081, σκέψη 67).

47 Βεβαίως, το δικαίωμα χρηστής διοικήσεως που καθιερώνεται με τη διάταξη αυτή αποτελεί έκφανση γενικής αρχής του δικαίου της Ένωσης (απόφαση της 8ης Μαΐου 2014, N., C-604/12, EU:C:2014:302, σκέψη 49). Ωστόσο, με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο δεν ζητεί από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει την εν λόγω γενική αρχή, αλλά να διευκρινίσει αν το άρθρο 41 του Χάρτη επιβάλλει στην αρμόδια αρχή του κράτους μέλους την υποχρέωση να παρακολουθεί εξατομικευμένα τις υποχρεώσεις παραδόσεως.

48 Στη σκέψη 41 της αποφάσεως Billerud διευκρινίζεται, εντούτοις, ότι τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να δημιουργούν μηχανισμούς ειδοποιήσεων, υπομνήσεων και πρόωρης παράδοσης που να παρέχουν στους καλόπιστους φορείς εκμετάλλευσης τη δυνατότητα να είναι απολύτως ενημερωμένοι σχετικά με την αφορώσα την παράδοση υποχρέωσή τους και να μη διατρέχουν έτσι κανέναν κίνδυνο καταβολής προστίμου. Όπως προκύπτει από τη δικογραφία που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Billerud, ορισμένες εθνικές νομοθεσίες προβλέπουν τέτοιους μηχανισμούς και αναθέτουν στις αρμόδιες αρχές το καθήκον συνδρομής των φορέων εκμετάλλευσης στο πλαίσιο των ενεργειών τους έναντι του συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπών αερίων θερμοκηπίου.

49 Συνεπώς, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 41 του Χάρτη έχει την έννοια ότι δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση κατά την οποία εξετάζεται αν τα κράτη μέλη έχουν υποχρέωση, και όχι απλώς ευχέρεια, να θεσπίζουν μηχανισμούς ειδοποιήσεων, υπομνήσεων και πρόωρης παράδοσης που να παρέχουν στους καλόπιστους φορείς εκμετάλλευσης τη δυνατότητα να είναι απολύτως ενημερωμένοι σχετικά με την αφορώσα την παράδοση υποχρέωσή τους και να μην διατρέχουν έτσι κανέναν κίνδυνο καταβολής προστίμου βάσει του άρθρου 16, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/87.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

50 Με το δεύτερο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης έχει την έννοια ότι αντιτίθεται στην επιβολή του προστίμου που προβλέπει το άρθρο 16, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/87 σε περίπτωση κατά την οποία οι αρμόδιες αρχές δεν έχουν ειδοποιήσει τον φορέα εκμετάλλευσης πριν από τη λήξη της προθεσμίας παραδόσεως, μολονότι το είχαν πράξει, χωρίς να υπέχουν προς τούτο υποχρέωση, το προηγούμενο έτος.

51 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης απορρέει από την αρχή της ασφάλειας δικαίου, η οποία επιτάσσει, μεταξύ άλλων, οι κανόνες δικαίου να είναι σαφείς και ακριβείς, τα δε αποτελέσματά τους να μπορούν να προβλεφθούν, ιδίως όταν οι κανόνες αυτοί ενδέχεται να έχουν επιπτώσεις για τους ιδιώτες και τις επιχειρήσεις. Κάθε ιδιώτης μπορεί να επικαλεστεί την αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης όταν μια αρμόδια αρχή, παρέχοντάς του ακριβείς διαβεβαιώσεις, του δημιούργησε βάσιμες προσδοκίες (πρβλ. απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2018, Klohn, C-167/17, EU:C:2018:833, σκέψεις 50 και 51).

52 Όμως, από τη δικογραφία που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο δεν προκύπτει ότι οι λουξεμβουργιανές αρχές είχαν παράσχει στην εκκαλούσα της κύριας δίκης ακριβείς διαβεβαιώσεις κατά την έννοια της νομολογίας που υπομνήσθηκε στην προηγούμενη σκέψη. Συναφώς, το γεγονός ότι, το προηγούμενο έτος, οι εν λόγω αρχές υπενθύμισαν στον φορέα εκμετάλλευσης, όπως είχαν την ευχέρεια να πράξουν, ότι δεν είχε ακόμη παραδώσει τα δικαιώματά του, ενώ η προθεσμία παραδόσεως επρόκειτο να λήξει, δεν μπορεί να θεωρηθεί αφ' εαυτού ότι συνιστά ακριβή διαβεβαίωση.

53 Συνεπώς, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται στην επιβολή του προστίμου που προβλέπει το άρθρο 16, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/87, σε περίπτωση κατά την οποία οι αρμόδιες αρχές δεν έχουν ειδοποιήσει τον φορέα εκμετάλλευσης πριν από τη λήξη της προθεσμίας παραδόσεως, μολονότι το είχαν πράξει, χωρίς να υπέχουν προς τούτο υποχρέωση, το προηγούμενο έτος.

Επί του τετάρτου ερωτήματος

54 Με το τέταρτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν συντρέχει «περίπτωση ανωτέρας βίας», κατά την έννοια της σκέψεως 31 της αποφάσεως Billerud, σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη.

55 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, ακόμη και ελλείψει ειδικής διατάξεως, η αναγνώριση της υπάρξεως περιπτώσεως ανωτέρας βίας προϋποθέτει ότι η εξωτερική αιτία την οποία επικαλούνται τα υποκείμενα δικαίου έχει αναπότρεπτες και αναπόφευκτες συνέπειες, σε σημείο ώστε να καθίσταται αντικειμενικά αδύνατη για τους ενδιαφερομένους η συμμόρφωση προς τις υποχρεώσεις τους (απόφαση Billerud, σκέψη 31).

56 Το Δικαστήριο διευκρίνισε επίσης, στην εν λόγω σκέψη 31, ότι εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εκτιμήσει αν ο φορέας εκμετάλλευσης, παρά την όποια επιμέλεια θα μπορούσε να επιδείξει για να τηρήσει τις επιβαλλόμενες προθεσμίες, αντιμετώπισε περιστάσεις ξένες προς αυτόν, ασυνήθεις και απρόβλεπτες, οι οποίες υπερβαίνουν μια απλή εσωτερική δυσλειτουργία.

57 Επομένως, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εκτιμήσει εάν στην υπόθεση που εκκρεμεί ενώπιόν του συντρέχει τέτοια περίπτωση. Εντούτοις, επισημαίνεται, προκειμένου να δοθεί χρήσιμη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο, ότι οι περιστάσεις τις οποίες επικαλείται η Luxaviation και οι οποίες υπενθυμίζονται στη σκέψη 22 της παρούσας διατάξεως δεν αρκούν για τη στοιχειοθέτηση περίπτωσης ανωτέρας βίας.

58 Επομένως, στο τέταρτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εκτιμήσει αν συντρέχει «περίπτωση ανωτέρας βίας», κατά την έννοια της σκέψεως 31 της αποφάσεως Billerud, σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη.

Επί των δικαστικών εξόδων

59 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (έκτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) **Τα άρθρα 20 και 47, καθώς και το άρθρο 49, παράγραφος 3, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν την έννοια ότι δεν αντιτίθενται στη μη παροχή της δυνατότητας προσαρμογής από τον εθνικό δικαστή του κατ' αποκοπήν προστίμου που προβλέπει το άρθρο 16, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/87/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Οκτωβρίου 2003, σχετικά με τη θέσπιση συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου εντός της Κοινότητας και την τροποποίηση της οδηγίας 96/61/ΕΚ του Συμβουλίου, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009.**

2) **Το άρθρο 41 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει την έννοια ότι δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση κατά την οποία εξετάζεται αν τα κράτη μέλη έχουν υποχρέωση, και όχι απλώς ευχέρεια, να θεσπίζουν μηχανισμούς ειδοποιήσεων, υπομνήσεων και πρόωρης παράδοσης που να παρέχουν στους καλόπιστους φορείς εκμετάλλευσης τη δυνατότητα να είναι απολύτως ενημερωμένοι σχετικά με την αφορώσα την παράδοση υποχρέωσή τους και να μην διατρέχουν έτσι κανέναν κίνδυνο καταβολής προστίμου βάσει του άρθρου 16, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/87, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/29.**

3) **Η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται στην επιβολή του προστίμου που προβλέπει το άρθρο 16, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/87, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/29, σε περίπτωση κατά την οποία οι αρμόδιες αρχές δεν έχουν ειδοποιήσει τον φορέα εκμετάλλευσης πριν από τη λήξη της προθεσμίας παραδόσεως, μολονότι το είχαν πράξει, χωρίς να υπέχουν προς τούτο υποχρέωση, το προηγούμενο έτος.**

4) **Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εκτιμήσει αν συντρέχει «περίπτωση ανωτέρας βίας», κατά την έννοια της σκέψεως 31 της αποφάσεως της 17ης Οκτωβρίου 2013, Billerud Karlsborg και Billerud Skärblacka (C-203/12, EU:C:2013:664), σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη.**

(υπογραφές)